

LEGISLATÍVA SR A KOMPETENCIE ORGÁNOV ŠTÁTNEJ SPRÁVY

Jednou z prvoradých úloh pri vzniku nehody alebo havárie JZ je včasné varovanie obyvateľstva a vyznamenie osôb na území JZ, obyvateľov v oblasti ohrozenia, ostatného obyvateľstva, verejnosti v SR a tiež medzinárodnej verejnosti.

Na varovanie obyvateľstva a jeho následné informovanie sa využívajú rôzne formy informovania: vysielanie hromadných elektronických masovokomunikačných prostriedkov (vysielanie rozhlasových a televíznych staníc), varovací a vyznameniaci systém držiteľa povolenia a orgánov štátnej správy, iné varovacie prostriedky (napr. vozidlá s nainštalovanými prenosnými varovacími zariadeniami) a v súčasnej dobe veľmi rozšírený a ľahko dostupný internet. Preto orgány štátnej správy majú základné informácie o svojej činnosti, kompetenciách, informovaní verejnosti a mnohé ďalšie informácie uverejnené na svojich webových stránkach.

Ľudstvo je počas celej svojej existencie vystavené malým dávkam ionizujúceho žiarenia z prírodných rádioaktívnych nuklidov a z kozmického žiarenia. Od objavu röntgenového žiarenia a rádioaktivity sa postupne pridával aj vplyv umelých zdrojov žiarenia. Umelé zdroje ionizujúceho žiarenia sa stali súčasťou mnohých ľudských činností, sú to napríklad zariadenia na výrobu jadrovej energie, aparátne zdroje ionizujúceho žiarenia a umelo vytvorené rádioaktívne látky. Na rozdiel od prírodného ožiarenia, ktorému je vystavené, aj keď nerovnomerne, celé ľudstvo, žiarenie z umelých zdrojov pôsobí väčšinou na menšie skupiny ľudí. Sú to zamestnanci jadrových elektrární, zdravotnícki pracovníci a pacienti, ktorí využívajú röntgenovú diagnostiku, liečebné a diagnostické metódy nukleárnej medicíny, zamestnanci podnikov na výrobu rádioaktívnych materiálov, obsluha zdrojov ionizujúceho žiarenia, jadrových reaktorov, urýchľovačov a osoby využívajúce rádioaktívne látky a zdroje v praxi, výskume a vo výučbe.

1. LEGISLATÍVA

Tok informácií, vrátane informovania verejnosti, je upravený v predpisoch Európskej únie a Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu:

- a) Smernica EK č. 89/618/Euratom o informovaní verejnosti o opatreniach na ochranu zdravia, ktoré sa majú uplatniť a o krokoch, ktoré sa majú vykonať v prípade rádiologickej havarijnej situácie
- b) Rozhodnutie Rady č. 87/600/Euratom o opatreniach spoločenstva pre rýchlu výmenu informácií v prípade rádiologickej havarijnej situácie
- c) Dohovor o včasnom oznamovaní jadrových havárií
- d) Dohovor o pomoci v prípade jadrovej havárie alebo radiačnej krízovej situácie
- e) Dohovor o jadrovej bezpečnosti

V rámci legislatívy Slovenskej republiky je informovanie verejnosti v prípade udalosti na jadrovom zariadení upravená najmä v predpisoch:

1. Zákon č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
2. Vyhláška ÚJD SR č. 55/2006 Z. z. o podrobnostiach v havarijnom plánovaní pre prípad nehody alebo havárie
3. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov
4. Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 388/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečovanie technických a prevádzkových podmienok informačného systému civilnej ochrany v znení neskorších predpisov

Zákon č. 541/2004 Z. z. a vyhláška ÚJD SR č. 55/2006 Z. z. definuje minimálny rozsah údajov pravidelného informovania verejnosti:

- Informácie o ionizujúcom žiarení a jeho účinkoch na zdravie obyvateľstva a vplyve na životné prostredie
- Informácie o možných udalostiach na jadrových zariadeniach, ich klasifikovaní podľa stupňa závažnosti a možnom vplyve na obyvateľstvo a životné prostredie
- Princíp plánov ochrany obyvateľstva, varovania obyvateľstva a vyrozumienia osôb

- Činnosti, ktoré obyvateľstvo vykonáva pri jednotlivých udalostiach

a minimálny rozsah údajov na informovanie verejnosti pre prípad havárie na jadrovom zariadení alebo pri preprave

- Informácie o havárii, stupni závažnosti a ich predpokladanom vývoji.
- Informácie o opatreniach v období ohrozenia.
- Informácie o neodkladných a následných opatreniach na ochranu obyvateľstva v skoršej, prechodnej a v neskorej fáze.

Legislatíva ostatných orgánov štátnej správy dopĺňa oblasť havarijnej pripravenosti a plánovania najmä v definovaní kompetencií pri nariaďovaní a určovaní ochranných opatrení, vykonávaní prác súvisiacich s uplatnením a vykonávaním ochranných opatrení, monitoringom a ostatných činností nevyhnutných pri riešení následkov udalosti na jadrovom zariadení.

Oblasť ochrany obyvateľstva je upravená, okrem zákona o civilnej ochrane a vyhláške o informačnom systéme civilnej ochrany, najmä vo vyhláške Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 533/2006 Z. z. o podrobnostiach o ochrane obyvateľstva pred účinkami nebezpečných látok v znení neskorších predpisov, vyhláške Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 75/1995 Z. z. o zabezpečovaní evakuácie v znení neskorších predpisov a vyhláške Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 532/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie stavebno-technických požiadaviek a technických podmienok zariadení civilnej ochrany v znení neskorších predpisov.

Zákony a vyhlášky upravujúce havarijnú pripravenosť v oblasti ochrany zdravia pracovníkov a obyvateľov pred ionizujúcim žiarením všeobecne, bez ohľadu na príčinu a podstatu nehody alebo havárie, sú najmä:

- Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 140/2008 Z. z.,

- Nariadenie vlády SR č. 345/2006 Z. z. o základných bezpečnostných požiadavkách na ochranu zdravia pracovníkov a obyvateľov pred ionizujúcim žiarením,
- Nariadenie vlády SR č. 346/2006 Z. z. o požiadavkách na zabezpečenie radiačnej ochrany externých pracovníkov vystavených riziku ionizujúceho žiarenia počas ich činnosti v kontrolovanom pásme,
- Vyhláška MZ SR č. 524/2007 Z. z., ktorou sa stanovujú podrobnosti o radiačnej monitorovacej sieti,
- Vyhláška MZ SR č. 545/2007 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o požiadavkách na zabezpečenie radiačnej ochrany pri činnostiach vedúcich k ožiareniu a činnostiach dôležitých z hľadiska radiačnej ochrany.

2. ZODPOVEDNOSTI

Kompetencie ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy sú definované v zákone NR SR č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov (ďalej len „kompetenčný zákon“). Podľa tohto zákona majú najväčší podiel na havarijnom plánovaní:

Ministerstvo vnútra SR (§ 11 kompetenčného zákona)

- je ústredným orgánom štátnej správy v oblasti integrovaného záchranného systému, civilnej ochrany a hasičskej ochrany, v oblasti zabezpečenia činnosti ústredného krízového štábu a v oblasti koordinácie výkonu štátnej správy uskutočňovanej obcami, vyššími územnými celkami a orgánmi miestnej štátnej správy;

V rozsahu kompetenčného zákona a zákona NR SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva zodpovedá za plnenie úloh civilnej ochrany MV SR, vláda, ministerstvá, ostatné ústredné orgány štátnej správy, iné ústredné štátne orgány, obvodné úrady v sídle kraja a obvodné úrady, samosprávne kraje, obce, právnické osoby a fyzické osoby; pri

plnení týchto úloh spolupracujú v rozsahu ustanovenom týmto zákonom s obdobnými inštitúciami iných štátov.

Civilná ochrana zahŕňa, v oblasti havarijnej pripravenosti, najmä tieto úlohy a opatrenia:

- organizovanie, riadenie a vykonávanie záchranných prác, ktoré spočívajú hlavne v záchrane osôb, poskytnutí predlekárskej a lekárskej pomoci, vyslobodzovaní osôb a v odsune ranených,
- organizovanie a zabezpečovanie hlásnej a informačnej služby,
- poskytovanie núdzového zásobovania a núdzového ubytovania,
- zabezpečovanie a vykonávanie ukrytia a evakuácie,
- vykonávanie protiradiačných, protichemických a protibiologických opatrení,
- organizovanie, riadenie a vykonávanie prípravy na civilnú ochranu,
- posudzovanie umiestňovania stavieb a využívania územia a dodržovania záujmov civilnej ochrany na teritóriu pri územnom a stavebnom konaní a technických parametrov zariadení civilnej ochrany,
- zabezpečovanie a vykonávanie edičnej, vedeckovýskumnej a vývojovej činnosti v civilnej ochrane.

Bližšia informácie o opatreniach civilnej ochrany, postupoch a zavádzaní týchto opatrení je možné nájsť na webovej stránke Sekcie integrovaného záchranného systému a krízového manažmentu Ministerstva vnútra SR: www.minv.sk/?civilna-ochrana.

Úrad jadrového dozoru SR (§ 29 kompetenčného zákona)

- je ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť jadrového dozoru
- zabezpečuje výkon štátneho dozoru nad jadrovou bezpečnosťou jadrových zariadení vrátane nakladania s rádioaktívnymi odpadmi a vyhoretým palivom a ďalšími fázami palivového cyklu, nad jadrovými materiálmi vrátane ich kontroly a evidencie ako aj nad fyzickou ochranou jadrových zariadení a jadrových materiálov zabezpečovanou držiteľom príslušného povolenia. Zabezpečuje posudzovanie zámerov programu využitia jadrovej energie a kvality vybraných zariadení a

prístrojov jadrovej techniky a záväzky Slovenskej republiky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv týkajúce sa jadrovej bezpečnosti jadrových zariadení a nakladania s jadrovými materiálmi.

Ministerstvo zdravotníctva SR (§ 19 kompetenčného zákona)

- je ústredným orgánom štátnej správy pre zdravotnú starostlivosť a ochranu zdravia.

Zabezpečovanie špecializovaných výkonov spojených s ochranou zdravia pred ionizujúcim žiarením je predmetom činnosti Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky.

Špecializovaný odbor ochrany zdravia pred žiarením Úradu verejného zdravotníctva SR zabezpečuje:

- výkon Štátneho zdravotného dozoru na pracoviskách so zdrojmi ionizujúceho žiarenia v Trnavskom, Trenčianskom a Nitrianskom kraji, vrátane posudzovania návrhov a kontroly vyradovania Jadrovej elektrárne A1 a prípravy vyradovania JE V1 z prevádzky.
- vedenie centrálného registra dávok pracovníkov so zdrojmi ionizujúceho žiarenia v Slovenskej republike.
- vedenie centrálného registra zdrojov žiarenia v Slovenskej republike a vedenie centrálnnej evidencie zdrojov žiarenia dovážaných do Slovenskej republiky.
- spracovanie prehľadov o výške radiačnej záťaže pracovníkov so zdrojmi žiarenia v Slovenskej republike a trendov vo veľkosti ožiarenia jednotlivých pracovných profesií a informovanie výboru pre radiačnú ochranu pri Európskej komisii o veľkosti radiačnej záťaže pracovníkov v SR.
- vydávanie osobných radiačných preukazov pre pracovníkov so zdrojmi žiarenia, ktorí budú pracovať v zahraničí alebo v kontrolovaných pásmach externých zamestnávateľov.
- kontrolu radiačnej situácie v životnom prostredí na Slovensku a hodnotenie obsahu rádioaktívnych látok vo všetkých zložkách životného prostredia (voda,

pôda, ovzdušie, potraviny a pod) a informovanie inštitúcií Európskej únie o radiačnej situácii v Slovenskej republike.

- kontrolu radiačnej situácie v okolí prevádzkovaných jadrových zariadení a sledovanie ich vplyvu na životné prostredie a obyvateľov.
- vykonávanie špecializovaných dozimetrických, spektrometrických a rádiometrických analýz a meraní vzoriek zo životného a pracovného prostredia.
- overovanie odbornej spôsobilosti pre výkon činností vedúcich k ožiareniu a činností dôležitých z hľadiska radiačnej ochrany. Podieľanie sa na odbornej príprave odborných zástupcov pre radiačnú ochranu a pracovníkov riadiacich práce so zdrojmi ionizujúceho žiarenia.
- vedenie centrálnej evidencie odborne spôsobilých osôb pre činnosti vedúce k ožiareniu a činnosti dôležité z hľadiska radiačnej ochrany.
- vedenie centrálnej evidencie oznamovaných činností vedúcich k ožiareniu.
- vedenie centrálnej evidencie povolení pre činnosti vedúce k ožiareniu a činnosti dôležité z hľadiska radiačnej ochrany v Slovenskej republike.
- zabezpečenie a riadenie činnosti ústredia Slovenskej radiačnej monitorovacej siete pre prípad radiačných havárií a monitorovania úrovne rádioaktívnej kontaminácie životného prostredia.
- riešenie mimoriadnych situácií pri strate kontroly nad zdrojmi ionizujúceho žiarenia a pri náleze zdrojov žiarenia neznámeho pôvodu. Hodnotenie nadexpozícií pracovníkov so zdrojmi žiarenia.
- spoluprácu s inštitúciami Európskej komisie a Európskej únie v oblasti zabezpečenia radiačnej ochrany, monitorovania životného prostredia, hodnotenia veľkosti ožiarenia pracovníkov so zdrojmi žiarenia a obyvateľov, nakladania s rádioaktívnymi odpadmi a prepravy rádioaktívnych žiaričov.
- informovanie inštitúcií Európskej únie a Európskej komisie o výsledkoch monitorovania ionizujúceho žiarenia v životnom prostredí SR, o haváriách a mimoriadnych udalostiach, o nakladaní a likvidácii jadrových a rádioaktívnych odpadov, o veľkosti ožiarenia pracovníkov so zdrojmi žiarenia pri vykonávaní činností vedúcich k ožiareniu, preprave rádioaktívnych

materiálov v rámci členských krajín EÚ a mimo krajín EÚ a o veľkosti ožiarenia obyvateľstva prírodnými zdrojmi žiarenia.

- spoluprácu s medzinárodnými inštitúciami v oblasti radiačnej ochrany - Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (IAEA), Vedecký výbor OSN pre sledovanie účinkov atómového žiarenia na ľudí (UNSCEAR), Medzinárodná asociácia pre radiačnú ochranu (IRPA).
- spoluprácu s Klinikou pracovného lekárstva a toxikológie a inými pracoviskami pracovného lekárstva pri posudzovaní poškodenia zdravia ionizujúcim žiarením.
- zdravotné hodnotenie závažnosti ožiarenia tehotných žien pri lekárskom ožiarení - posúdenie pravdepodobnosti poškodenia plodu ionizujúcim žiarením.

Bližšia informácie o opatreniach, postupoch a zavádzaní opatrení súvisiacich s ochranou pred ionizujúcim žiarením a o monitorovaní je možné nájsť na webovej stránke Úradu verejného zdravotníctva SR: www.uvzsr.sk.